

No. 285

duplikaat

1a
Djeddah, 28 April 1928.

Ik heb de eer UHed. Gel. beleefd aan te
bieden mijn bedevaartverslag 1926/1927 met de bijlagen.

De Consul,

B. v. d. Clew

Aan
den HoogGeleerde Heer Dr. C. Snouck Hurgronje
Rapenbrug 61
Leiden.

1.

BEDRVAARTVERSLAG 1345 H. ('26 - '27)

Inleiding

Met een schets van de persoon van Bin Sa'ood, de beheerscher van de politieke toestand in Arabie, is het vorige bedevaartverslag begonnen. Ook voor de nu te behandelen periode is hij de centrale figuur die de geschiedenis van het Arabische schier-eiland maakt.

De bedevaart '26 - '27 werd door hem voorbereid door het zenden van zijn oudste twee zoons naar het buitenland. De oudste Sa'ood, de Gouverneur van Riad gaat naar Egypte, zoogenoemd na een cognaal (blijkbaar erfelijk in de Sa'ood familie) te laten behandelen, maar toch zeker ook om de met Egypte voor en tijdens de hadj van 1344 gerezen moeilijkheden (zie bedevaartverslag over '44) uit den weg te ruimen. Dat Egypte daartoe wilde meewerken blijkt wel uit het feit dat geen kosten en moeite gespaard werden om Sa'ood luisterrijk te ontvangen. Een villa werd geheel voor hem en zijn gevolg ingericht en tuin er om aangelegd.

De tweede zoon Faisal, Gouverneur van Mekka wordt door zijn vader naar Engeland, Holland en Frankrijk gezonden om de Regeeringen van die landen de dank van zijn vader over te brengen voor diens officiële erkenning als Koning van den Hedjaz.

De Britisch-Acting-Agent te Djedda geleidde het gezelschap per Engelsch oorlogschip naar Port-Sudan en van daar per P & O liner naar Londen.

Emir Faisal werd vergezeld door den Minister van Buitenlandse Zaken Abdallah Damludji; in Egypte sloot zich op verzoek van Bin Sa'ood nog als particuliere-secretaris en als vriend van de familie bij hem aan Mohamad al Abdallah al Fadl. Na een verblijf van 10 dagen in Engeland stak het gezelschap naar Holland over en werd in den maandag bij aankomst te Vlissingen officieel namens onze Regeering ontvangen.

Prof. Snouck Hurgronje heeft vooral de aandacht van de Regering gevestigd op het groote belang van dit bezoek. De Heer Van der Plas, onze toenmalige Consul te Djeddah, was nog niet teruggekeerd in ons land van zijn dienstreis naar Abessynië. Aan die omstandigheid heb ik het te danken dat ik aan het gezelschap werd toegevoegd en, door Prof. Snouck bijgestaan met raad en daad, het programma voor het verblijf in Holland kon helpen opstellen en afwerken. Wat in die week gebeurd is, is algemeen bekend. Het is echter wellicht van belang hier nog kort te vermelden welke indrukken het gezelschap mij mededeelde, en hoe de Koning en zijn omgeving later over de ontvangst in Holland oordeelden.

Het viel op dat Engeland een teleurstelling geweest was. De Heer Jordan was niet de geschikte geleider, men werd uit de hoogte behandeld en voelde zich er niet thuis. De Heer Philby had zich als vriend hun lot aangetrokken, maar daardoor was de koelheid van de officiële zijde nog meer uitgekomen.

In Frankrijk werd, misschien niet uit berekening maar uit nonchalance, dezelfde fout gemaakt. Men liet de mensen in hun hotel zitten waar ze zich verveelden. Philby hoorde ervan, kwam uit Engeland over en bezorgde hun nog eenige gezellige dagen. Men vergat in Paris zelfs een ridderorde te verleenen. Maanden later moest een Fransch-oorlogsschip naar Djeddah gezonden worden om die niet te herstellen fout wat te verzachten.

In Holland was is het gezelschap niet aan zijn lot overgelaten. Voor iedere dag waren uitstapjes georganiseerd, men voelde zich op zijn gemak. Het hoogste punt is geweest de ontvangst door Harē Majesteit de Koningin. De uiterlijke omstandigheden werkten daarbij ook mee om het geheel op den oosterschen Prins een diepen indruk te doen maken. Het witte paleis in het stille park, de punctueele regeling van het uitvoerige ceremonieel, waaruit zoo duidelijk bleek dat men den gast van belang achtte en hem wilde eeren.

Vlak

Vlak na de audientie en de thee die door Hare Majesteit werd aangeboden sprak ik den Prins even in de salon waarin hij en zijn Minister zich hadden teruggetrokken. Toen hij me voor zich zag ontwaakte hij uit zijn gepsins, stak spontaan zijn hand uit en drakte de mijne. Op mijn vraag "bent U tevreden" antwoordde hij "meer dan ik zeggen kan" "bent U gelukkig" "byzonder" Dat was kort maar echt.

Belangrijk leek mij verder het bezoek aan Amsterdam waarbij de Directie van de Nederlandsche Handel mij gelegenheid had persoonlijk in contact te komen met mijn nieuwe klant en waar hij ze, door hem haar prachtige nieuwe gebouw te laten zien een goeden indruk kon maken. Het gezelschap was wantrouwens, maar het eerste jaar van werkzaamheid van de Nederl. Handel Maatschappij in Djeddah heeft wel bewezen dat ook de Regeering van de Hedjaz vertrouwen in haar heeft en nuwero connecties wenscht.

Het bezoek aan het Koloniaal instituut was het hoogste punt van dien dag. De toch al goede indruk bij Koning en Prins van ons Koloniale bestuur, is er door versterkt. De officiële ontvangst door den voorganger van Uwe Excellentie, en de door de Regeering aangeboden lunch hadden vooral de waardeering van Dr. Abdullah Emaludji. De Prins zelf was meer getroffen door wat hij te Leiden in zijn moeder-taal hoorde en zag. In de salon van Prof. Snouck was hij dadelijk op zijn gemak, daar werd gelachen en even echt gepraat. Zoo'n aan had de maar in Europe nog niet ontmoet. Toen ik hem naar zijn indruk vroeg zei hij: "Prof. Snouck is een Mensamedaan, alleen een broeder kent zóó onze gewoonten, weet zoo precies mij te geven wat mij toekomt, ook spreekt hij zuiverder Arabisch dan ik". Pas daarna heb ik hem wat meer verteld over Prof. Snouck en diens contact met de Hedjaz. Zeer werd ook gewaardeerd dat Prof. Snouck een Arabische vertaling gaf van zijn artikel naar aanleiding van Faisals bezoek. Het Arabische gevolg werd in zijn kamer geroepen en de Prins zelf las het artikel hardop voor. Uit de stivais-betuigingen van de hoorders was te merken dat de schrijver de feiten juist geschetst had.

Opzettelijk heb ik wat uitvoerig behandeld de inleiding tot het bedevaartseizoen van '25-'27.

De byzondere hartelijke vernooding die tusschen ons Consulaat en de Hedjazische autoriteiten neersente, schrijf ik voor een belangrijk deel toe aan deze voorgeschiedenis.

De politieke toestand:

De zendingen van beide zoons mogen als een succes beschouwd worden. Sa'oud had de Egyptische moeilijkheden wel niet uit den weg kunnen ruimen, maar de zeer gespannen atmosfeer was ontladen. Bin Sa'oud had de hand der Verzoening uitgestoken en daarmede ^{nu} getoond dat hij de wenschen en de meeningen van zijn fanatieke ichwān durfde trotseeren dat niet van kortsichtige opvattingen zijn buitenlandische politiek zouden beneerschen.

Hetzelfde had hij ook getoond met de zending van Amir Faisal naar drie Christelijke, westersche, koloniale mogendheden. Dat was nog nooit in de geschiedenis van de Islam voorgekomen dat de beneerscher van het Heilige Land zijn zoon zond met een boodschap van Vriendschap en dus van erkenning naar de hoofden van Christen-staten.

In het begin van zijn regeering over de Hedjaz toonde Bin Sa'oud sterk en onafhankelijk te staan tegenover zijn Wahabitische onderdanen en tegenover de critisch toezieende wereld van de Islam.

Daarin schijnt eenige verandering merkbaar. De tijd is nog te kort om een oordeel te kunnen formuleeren, maar de bewonderaars van deze veroveraar en arabieren-bestuurder moeten goed bedenken dat Bin Sa'oud ^{nu} moet bewijzen dat hij ook de noodanigheden bezit noodig om het internationale centrum van de Islam vooruit te brengen en te bestaren zonder in conflict te komen met zijn oorspronkelijke onderdanen, de Hedjiers, en ook zonder aangetast te worden door de demoraliseerende invloed die uitgaat van het land dat leeft van de gouddienst.

De inwendige

De inwendige politieke toestand, was in het verslagjaar gunstig. Zulks

was niet te verwonderen. De toestanden waren nog nieuw en moeten zich consolideeren. Was het vorige pelgrimseizoen al meegevallen, ditmaal werd het boven verwachting goed nu ook de Djawi's in ongekend groot aantal aan de hadj deelnamen en veel geld in het land brachten. In de Hedjaz waren de herinneringen aan de fanatieke Ichwan en hun krachtigen leider nog te versch dan dat men al pruttelen durfde. Bovendien was men de gevolgen van wanbestuur van Koning Hussein nog niet vergeten ^{en} en de vergelijking ten gunste van Bin Sa'oud uit. Men staar ^{viel} de algemeen nog op het groote wonder van de veiligheid door de heele Hedjaz, men zag er de gunstige gevolgen van in de geweldige deelname aan de Hady, en de nadeelen werden weinig gevoeld en gaarne op den koop toe genomen. Bin Sa'oud zelf keerde na twee seizoenen van afwezigheid terug naar Nedjd en gaf daarae het bewijs dat ook hij de zaken van de Hedjaz voorloopig voldoende bevestigd achtte om het land bijna een half jaar te verlaten. Pas betrekkelijk kort voor de Hady keerde de Koning op Mekka terug. Bij zijn spoedig daarop gevolgd bezoek aan Djeddah verklaarde Zijne Majesteit dat hem was gebleken dat het noodig is dat hij ieder jaar enkele maanden in Nedjd vertoeft. "Het volk daar wil geen genoeg nemen met een geschenk maar wil mij zelf zien." Voor het eerst ^{hier} bleken de moeilijkheden die sindsdien nog toegenomen zijn en die voortdurend de grootste staatsmans-wijsheid zullen eischen.

Nedjd en de Hedjaz zijn gebieden met zeer uiteenlopende bevolkingstype en waertusschen geen eenheid van belangen bestaat.

Het Sa'ouditische huis heeft zijn opkomst en kracht te danken aan de Wahnsabitische leer. Ook een belangrijk deel der bevolking van Nedjd is daarvan over-

tuigd aannanger geworden. De propaganda is vaak met dwang gevoerd. De grootste prestatie van Bin Sa'oud in dit land is geweest de stichting van Ichwan-koloniën.

Zwervende groepen werden gedwongen zich te vestigen op gronden die gecultiveerd konden worden en die door Bin Sa'oud werden aangewezen. Door hem werden ook propagandisten van het Wahhabitisme naar die nederzettingen gestuurd, die er in slaagden tot een primitief, logisch en bij hun sobere, afgesloten levens-omstandigheden-passend geloofssysteem over te halen. Uit deze Ichwan-koloniën werd een krachtig fanatiek altijd gevechtsklaar leger gerecruteerd. Zoolang ze in Bin Sa'oud naar hun leem, naar leider in den geloove zien, volgen ze hem óf blindelings. Dit vormt de kracht, maar tegelijk ook de zwakte van Bin Sa'ouds positie. In het heilige land zijn deze Ichwan onmogelijk. Zij zijn het steeds die de conflicten met de Hedjaziers en de vreedse pelgrims veroorzaken. Uit de Hedjaz heeft Bin Sa'oud ze zoveel mogelijk moeten terug trekken. Geheel ontbreken van zij ze echter niet. Ze zijn daarom in kleine groepen bij de plaatselijke politie en het Hedjazische leger inreddeeld.

In het internationale Verste is het onmogelijk óf star-Wahhabitisch te regeren. Dit ligt ook niet in de lijn van Bin Sa'oud, maar zijn ruisere opvattingen dreiden hem het vertrouwen van zijn Ichwan te kosten. Zelf heeft hij geleidelijk aan de groote tegenstellingen te zullen kunnen verzoenen. Bij het bezoek in Hedjd moesten in dagen lange besprekingen heel wat vragen beantwoord en misstanden weggeruimd worden. De zoo geroemde waardering door Bin Sa'oud van de Westersche techniek heeft dan ook een duf gekregen.

Na dit redevaartseizoen is de Koning weer naar Riad vertrokken, dezelfde soort moeilijkheden wachtten hem daar weer.

Een tweede moeilijkheid waarmee Bin Sa'oud te kampen heeft is zijn gebrek aan goede medewerkers. Ook in vorig jaar bestond zijn ambtenaren-corps nog voor een groot deel uit

uit buitenlanders, die om aan den arm van het gerecht te ontkomen hun land hadden moeten verlaten. Het procent Syriërs onder hen is groot. In de Hedjaz worden deze menschen als loondieners beschouwd die voor land en volk niets voelen en er alleen maar op uit zijn zooveel mogelijk te verdienen. Waar de tractementen laag zijn is het te begrijpen dat deze menschen vaak trachten zich op onwettige wijze te verrijken. Zij stellen zich tusschen den koning en het volk. Dit laatste voelt zich door vrienden ^{een} overheerscht en de sympathie voor het nieuwe regime vermindert. De Fransche Regeering ziet natuurlijk ook met leede oogen dat allerlei ter dood veroordeelde Syrische opstandelingen hier hooge betrekkingen krugen.

Vóór zijn vertrek naar Riad heeft de Koning in verband met een toen juist ontdekt tekort bij de medische dienst (die vrijwel geheel uit Syrische artsen bestaat) een hard oordeel uitgesproken over zijn Syrische medewerkers. Hij kan hen echter niet plotseling missen. Als Chef de Cabinet ging naar Riad mee de Syrier Joesoef Jasin, die tevens Hoofdredacteur is van de Oemmoel Qeera. De Koning is eenzaam en weet dat hij dat is. Het groote werk dat in de Hedjaz gedaan is staat en valt met hem. Dat is de zwakte ervan.

Bij het begin van de feesten na de vasten-maand werd algemeen bekend gemaakt dat op voorstel van de stamhoofden van Nedjd de titel van Bin Sa'oud van Sultan van Nedjd veranderd was in Koning. De volledige titel zou voortaan dus luiden: "Koning van den Hedjaz en Nedjd en Onderhoorigheden." De gebeurtenis werd met feesten in de verschillende steden gevierd. Te Djeddah werd een receptie voor het Consulaire-corps gehouden waar de proclamatie werd voorgelezen en de Turksche Représentant Diplomatique onze gelukwenschen overbracht. Een herinnerings-postzegel werd uitgegeven.

De verhouding tot het Buitenland:

a. Het Pan-Islam-congres:

De verwachting in het vorige bedevaart-verslag uitgesproken "dat uit de Mekka-congressen iets bedenkelijk groots zal groei en

en.....mits Bin Sa'oud nog 20 jaren leeft"schijnt voorloopig niet te zullen ^{worden} vervuld. Dit jaar toch is het Pan-Islam-congres niet herhaald.

Na afloop van het vorige was al gebleken dat het een teleurstelling voor den Koning was geworden. Waar de leden van het congres door hem als zijn gasten waren beschouwd, had het den Koning veel geld gekost. En wat leverde het op- minder dan niets-. Het kostte groote moeite om de politiek der Moham-meda^{en}/~~n~~/~~n~~-overheerschende-Mogendheden buiten de besprekingen te houden. Dat het ^{er} lukte pleit voor den Koning en zijn menschen, maar daarmee was de attractie er voor de meeste afgevaarigden af. De kritiek op het bestuur van het Heilige Land was heel- maal niet welkom, en tegenover deze nadeelen stonden slechts beloften van financieelen-en intellectuelen steun, die door geen der deelnemers zijn nagekomen.

Bin Sa'oud laat voorloopig van Mekka nog geen cen- trum van Pan-Islamitische actie maken en ook laat hij niet toe dat de broeders uit het buitenland zich met de interne Hodjaz- saigelegenheden bemoeien.

De verhouding tot Engeland.

De verhouding tot Engeland stond gedurende het verslegjaar in het centrum van de belangstelling. Wellicht te- recht werd de verhouding tot Yemen hieraan ondergeschikt geacht. Aan den persoon van de ondernandelaar, Sir Gilbert Clayton, een oud-bekende uit de verdragen van Hadra en Bahra, moet het zeker voor een belangrijk deel worden toegeschreven dat die onderhande- lingen ^e geïndigd zijn met het op 20 Mei '27 gesloten verdrag van Djeddah dat 17 September '27 werd bekrachtigd. De offici- eele Engelsche tekst van het verdrag en van de erbij hoorende correspondentie is als bijlage A. hieraan toegevoegd.

Door dit verdrag vervalt officieel dat van 26 December '15 (art. 9 van het verdrag van Djeddah).

Over de hangende moeilijkheden nl. de grensregeling met Trans Jordanië (teruggave van Ma'an en 'Akaba) en de Hedjaz spoorweg wordt in het verdrag zelf niet gesproken, wel in de bij- gevoegde correspondentie.

Tot latere gelegenheid wordt de regeling daarvan uitgesteld. Bin Sa'oud verklaart ter wille van deze geschillen het sluiten van een vriendschaps-verdrag niet te willen uitstellen. De grens tegen Trans Jordanië zal voorloopig blijven 2 mijl ten Zuiden van Akaba. Voorloopig heeft Bin Sa'oud dit geschild verloren. Het verdrag wordt voor een tijd van zeven jaar gesloten.

Art.2 moet vooral voor Engeland van belang zijn met het oog op het gevaar dat Mekka een centrum van bolsjevistische actie gericht op zijn koloniën zou kunnen worden. Het krachtige optreden tegen de Russische handels-delegatie kort na de bekrachtiging van het verdrag is aan Englands verzoek, gebaseerd op dit art.2, te danken geweest. Zodoende is dit art. ook voor ons van groot belang. Onze wenschen gaan in dit opzicht nl. met die van Engeland samen. De Heer Hakimof Chef van het Sovjet Consulaat alhier ziet het belang van art.2 voor Engeland zeer goed in. Hij zeide mij dat het verdrag van Djeddah zijn sympathie had, doch hij vond dat het één fout heeft nl. art.2. Hij een verdrag tusschen een groote-en een kleine Mogendheid geeft een dergelijk artikel aan de groote de kans om de zelfstandigheid van de Kleine te schaden.

Met de Engelsche mandaatgebieden en protectoraten aan de Noord en Oostgrens bleef de verhouding goed, totdat Faisal ad Dawish de rust kwam verstoren. Door zijn vijandelijkheden aan de grenzen van Irak en Kuweit mislukte een bespreking over schade/vergoedingen voor vroegere strooptochten die namens Bin Sa'oud door zijn Adviseur Hafiz Wahba te Kuweit gevoerd werden.

Het optreden van Faisal ad Dawish valt eigenlijk buiten de grens van dit verslag. Het is nl. nog niet geeindigd en de berichten erover zijn nog onvolledig. Wel wordt het steeds duidelijker dat het voor Bin Sa'oud moeilijk is de tucht in zijn enorme gebied te handhaven. Van het grootste belang is het voor hem Engeland hierbij als medewerker te hebben.

De verhouding tot

De verhouding tot Frankrijk.

Hierin kwam weinig verandering. De onderwerping van Abdoel Karim en de pacificatie van Syrie ruimden een groot struikelblok in deze verhouding uit den weg.

Voor het eerst was de deelname aan de Hadj uit Syrie en Fransch Noord-Afrika van beteekenis.

Over de ridder-orden, die wel eenigszins als mosterd na de maaltijd, voor Emir Faisal en den Heer Abdullah Damludji per oorlogsschip gebracht werden is hierboven al gesproken.

De verhouding tot Italië.

Ook in verslag jaar erkende Italië Bin Sa'oud nog niet als Koning van de Hidjaz. Dit staat waarschijnlijk in verband met Italië's Jemen-politiek. De Wahhabitische-sympathien voor de Senoessi's zijn hiervoor ook niet bevordelijk. De Italiaansche Consul vermoedt dat de actie der Senoessi's in de Lybische woestijn via de Hedjaz geleid en gefinancierd wordt. De Sovjet-vertegenwoordigers zouden daar ook mee debet aan zijn. Zelfs naar Nederl. Indië zou door Ahmad Assenoessi een propagandist gezonden zijn met de opdracht daar geld voor de strijd tegen de kafire van Rome te verzamelen (zie betrokken correspondentie). Italië zorgt er intusschen voor in de Hedjaz goed vertegenwoordigd te zijn. Tegen het einde van verslagjaar trok haar oude ervaren Consul Favas zich met karief pensioen uit de actieve dienst terug. Hij werd opgevolgd door de hier van het vorige ~~jaar~~ jaar al bekende Prof. G. Cesana, de Italiaansche onderhandelaar in Yemen.

De verhouding tot Egypte.

Door het bezoek van Emir Sa'oud aan Egypte, vlak na de vorige Hadj met zijn Mahmal incident, werd een sfeer geschapen waarin het mogelijk werd over de Mahmal-kwestie en alles wat daarmee samenhangt zakelijk verder te overleggen. Het resultaat van die onderhandelingen is geweest dat de Mahmal bij deze bedevaart niet gezonden is en ook niet de aanzienlijke hoeveelheden geld en granen die onder de armen van Mekka en Medina uitgedeeld plachten te worden. Geen Mahmal wilde dus zeggen: ook geen nieuwe Kiswah voor de Ka'aba. Bin Sa'oud wilde zich door dit argu-

ment niet laten dwingen en redde zich ^{uit} deze moeilijkheid door op het laatste oogenblik te Mekka uit Britsch Indische stoffen en met behulp van Singer-naaimachines een nieuw kleed voor de Ka'aba te laten maken. Het niet meer in deze tijd passende overblijfsel uit de dagen toen iedere Moslimsche Mogendheid zelf in het Heilige Land trachtte te beschermen zijn ter hadj-gaande onderdanen, is nu voorgoed verdwenen. Niemand, waaronder ook de Egyptenaren, geloofde dat de Mahmal processies nog zullen herleven. Wel hoopt men in de Heilige steden op herleving van de gewoonte van het zenden van geld en voedsel voor de armen. In Egypte zelf is men hierover verdeeld. Een groep is er voor dat deze wakf-goedoren niet aan hun bestemming onttrokken worden, terwijl een andere groep meent dat het Ministerie van Eredienst het volle recht heeft deze gelden op godsdienstige wijze te besteden voor de armen van het land zelf. Ik vermoed dat de ontwikkeling der gebeurtenissen in de richting gaat der verbreking ook van deze oude staatkundig-godsdienstige band tusschen Egypte en de Hedjaz.

Tegen toelating van de Mahmal op zich zelf heeft Bin Sa'oud geen bezwaar geopperd. De prachtig versierde draagstoel als een gesloten vierkante tent wankelende op de rug van een groote kameel, gevolgd door kameelen met de kisten waarin de nieuwe Kiswah geborgen is, waarachter de honderden kameelen met zakken graan en kisten geld, is slechts een ergernis in de oogen van de fanatieke Ichwan, die er een voorwerp van afgoderij in zien. Bin Sa'oud had alleen bezwaar tegen het gewapende geleide. In zijn land staat hij voor de veiligheid van persoon en goed in. Door Egypte kon hij geen inbreuk laten maken op dat recht en die plicht van den Souverein. Toen bekend werd dat geen Mahmal en geen militair geleide zou komen, werd in Egypte gewaarschuwd tegen het doen van de hadj. Bij die de nieuwe toestanden in de Hedjaz kende, wist dat zonder Egyptische troepen het gevaar op de hadj verdwenen zou zijn. De Egyptenaren lieten zich niet afschrikken, ze kwamen toch in grooten

getale en de uitkomst bewees dat Bin Sa'oud geluk had gehad. Na deze belevenis zijn de onderhandelingen met Egypte hervat, een eind resultaat is nog niet bereikt.

Het mislukken in het vorige verslagjaar van het Chalifaats-congres in Cairo en het niet meer herhalen van de Pan-Islamcongressen in Mekka hebben een oorzaak tot verwijfing weggenomen. Verwacht wordt dat binnenkort overeenstemming bereikt zal worden.

Verhouding tot Jemen en Asir.

In het begin van dit seizoen nl. ⁱⁿ 28 September '26 werd door den Gouverneur van Erytres, den Heer Gasparini, als gemachtigde van de Italiaansche Regeering een verdrag van vriendschap gesloten met Imam Janja van Jemen. Voor de tekst ervan moge ik verwijzen naar Bijlage: B. Eenige maanden later werd uit Cairo bericht dat dit verdrag nog aangevuld werd door een politiek verdrag waarvan de tekst in bijlage: C gegeven wordt. Officieel werd het bestaan hiervan ontkend. De verhouding tusschen Bin Sa'oud en Imam Janja was zeer gespannen, en werd er niet beter op door het nauwere contact van de laatste uit Italië. Als tegenzet sloot Bin Sa'oud op 27 October '26 een verdrag met het regeerende Hoofd van Asir nl. Sajjid Hasan al Idrissi. De vertaling hiervan gaat in bijlage: D. Asir verloor hierdoor zijn zelfstandigheid naar buiten, maar werd beveiligd tegen de veroveringszucht van Imam Janja.

C. vervalt.

De olie-concessie op de Farasan-eilanden schijnt reeds vóór het sluiten van dit verdrag aan de Anglo-Amerikan Oil Cy te zijn vergeven. Hier werd gekompeld dat dit zeer tegen den zin van Bin Sa'oud is gescheed, en dat hij de mogelijkheid van de vesting ^{gi} van een Engelsch vleet-station op die eilanden gaarne voorkomen had.

De Farasan-concessie moet mee aanleiding geweest zijn tot het sluiten van het bovengenoemde tusschen verdrag met Asir. Bin Sa'oud voorzag dat de spanning tusschen hem en zijn eenigst overgebleven rivaal op het Arabische schiereiland hierdoor tot het uiterste zou toenemen. Toch verwachtte hij dat oorlog zou kunnen voorkomen worden dank zij de hou-

ding van Engeland en Italië die het over hun invloedssfeeren in het Roode-zeegebied eens zijn geworden na de Livorno-besprekingen tusschen Chamberlain en Mussolini. Later heeft Sir Gilbert Clayton wiens onderhandelingen met den Imam te Sana'op niets waren uitgelopen te Rome besprekingen gevoerd met den Gouverneur van Erytree commandatore Gasparini, die wel succes had gehad. Deze te Rome gevoerde besprekingen versterken de hoop op Engelsch-Italiaansche medewerking ter voorkoming van oorlog tusschen Bin Sa'oud en Imam Jahja. Voor eerstgenoemde is het van groot belang; tenminste de eerst komende jaren in vrede te leven. Zijn bezit van de Heilige steden is zijn zwakke plek. Oorlog wil thans voor hem zeggen mislukking van de hadj en verlies van de inkomsten waarop zijn Hedjaz-bestuur draaft. Door zijn vijanden is herhaaldelijk een aanstaande oorlog met Jemen gepubliceerd. Ook de Nederlandsch-Indische pers nam die tendentieuze berichten over en menige candidaat hadji uit ons gebied informeerde bij mij telegrafisch of per brief naar eventueele oorlogsdreiging. Bin Sa'oudsregeering sprak deze geruchten pertinent tegen. De Minister van Buitenl. Zaken wees mij er op dat de Jemenieten, hoewel van een sterk, modern uitgerust & goed georganiseerd leger voorzien in de woestijn niet opgewassen zouden zijn tegen een veel kleiner Wahhabieten-leger. In het uitgestrekte woestijn gebied zijn de berg-soldaten weinig waard, het Jemenitische leger mist ook de duizenden transport-kameelen om het leger van het noodige te voorzien wanneer het de bergen van Jemen verlaten zou. Ook erkende Zijne Excellentie dat Bin Sa'oud niet in staat is het bergland van Jemen te veroveren en dat van zijn kant dan ook geen oorlogsverklaring zou zijn te verwachten.

Bin Sa'oud deed herhaalde pogingen om de onbevredigende verhouding te verbeteren.

Ten eerste werden besprekingen gevoerd met Sajjid Hussein Abd al Kadir, president van de Jemenitische delegatie naar het Mekka-congres van Juni '26. De delegatie kreeg cadeaux en een brief mee aan den Imam. Abd al Kadir kon den Imam echter niet brengen tot het aannemen van de voorwaarden voor overeenstemming met Bin Sa'oud.

Ongeveer terzelfder tijd kwam in Jemen aan een half-wetenschappelijke-, half politieke missie onder leiding van de bekenden Egyptischen manuscripten-verzamelaar Zekki Pasja. Zijn bemiddelingspogingen hadden geen succes.

Daarna zond Bin Sa'oud vlak na de Hadj in Juni '27 een missie die onverrichterzake terugkeerde. Een volgende delegatie werd gezonden in October. Ze bestond uit den sjeich van de Kahtan stammen en enkele van diens volgelingen.

Tenslotte is enkele dagen geleden te Mekka teruggekeerd Sjerief Sjaraf 'Adnan de voorzitter van het Mekka-congres van '26.

De Sjerief vertelde als zijn ervaring aan onzen Vice Consul dat Imam Jahja iemand is die doof is voor goede raadgevingen en die als heerscher door zijn gierigheid bezig is zich evenals ex-Koning Hussein van zijn onderdanen te vervreemden. Verder achtte de Sjerief oorlog uitgesloten, voegde er daar echter aan toe: doch vrede is ook onmogelijk, we staan ieder met een sabel in de hand, doch tot een gevecht zal het niet komen.

De verhouding tot Nederland.

Mij het begin van dit bedevaartseizoen trad rapporteur voor de eerste maal als Nederlandsch Consul te Djeddah op. Het werd mij gemakkelijk gemaakt door het aangename persoonlijke contact dat ik tevoren in Nederland gehad had met Emir Faisal den Algemeenen Plaatsvervanger van den Koning in den Hedjaz en den Minister van Buitenl. Zaken, waarover in de inleiding tot dit verslag gesproken is. Dan had ik het voorrecht gehad het vorige bedevaart-seizoen te Djeddah mee te maken. Ik had de algemeene gang van zaken gezien en had een kleine drie maanden, tegens de afwezigheid van mijn ambtsvoorganger de leiding van het Consulaat gehad en daardoor de plaatselijke autoriteiten leeren kennen. Ook was ik door de eerste moeilijkheden met de omgangsen officieele taal heen. Hiermee zijn echter alle lichtzijden genoemd. Was gedurende het vorige seizoen de deelname van onze pelgrims zeer gering geweest, dit jaar beloofde een ongekend aantal Djawi-pelgrims te leveren. Dan stond de Vice Consul op het punt voor goed de Hedjaz te verlaten. Zijn opvolger had verlof, reisde

in Europa en zou eerst een half jaar later in de Hedjaz terug zijn. Hij was tot nu toe Secretaris van het Consulaat te Djeddah geweest, en werd als zood anig na zijn aankomst vervangen door een pas uit Java gezonden kracht, iemand die tot zijn vertrek het ambt van onderwijzer had uitgeoefend. Dan vond ik bij mijn aankomst de Arabische schryver in de gevangenis, verdacht van diefstal uit de Consulaatskas.

Gelukkig liet de Vice Consul, de Heer Prawira di Nata mij toen niet in den steek. Zelf bood hij aan op zijn post te Mekka te blijven tot ná de Hadj en dus zijn opvolger nog eenige weken in te leiden.

Hoewel de schuld van de Arabische schryver niet bewezen werd, waren er toch allerlei vermoedens tegen hem en was het onmogelijk geworden hem tegenover zijn aanklager den Vice Consul, te handhaven. Met hulp van den Gouverneur van Djeddah en van onzen ouden vriend Mohammed Kasief slaagde ik er in een veel betere en bij de plaatselijke autoriteiten meer gezien kracht te onzageeren.

De Heer Prawira stond te Mekka voor moeilijke kwesties. Het was bekend dat onder de massa's Hedj. Indische pelgrims verscheidene deelnemers aan de communistische rollotjes op Java en Sumatra's Westkust verbergen waren, die zich aldus aan den arm des gerechts trachten te ontrukken of ook een nieuw centrum voor hun actie te Mekka wilden stichten. Dit Indie kwamen dringende verzoeken om al het mogelijke te doen dat zulks zou voorkomen worden. Al gauw was een groep gesignaleerd die vergaderingen ging houden en een organisatie stichtte. De vernouding van den Vice Consul en de Mekkaansche autoriteiten was zóó goed, dat zonder officieel verzoek van onze zijde een aantal deelnemers aan die vereeniging ge-arresteerd en in de gevangenis gesloten werd. Dadelijk na de hadj werden ze dadelijk naar Djeddah overgebracht en kreeg ik het verzoek ze per eerste Holl. schip naar Indie te willen terugzenden. Per SS. Singkep werden ze, afgesonderd van de overige pelgrims, naar Indie vervoerd. In mijn geleide brief merkte ik reeds op dat volgens mijn indruk lang niet allen schuldig waren. Dat vermoeden is achteraf juist gebleken. Van de acht zijn zeven in vrijheid ge-

steld. De leiders van de ^ebruuste organisatie te Mekka zijn aan de politie ontsnapt, en de Hedjazische regeering schrok zóó van de resultaten van haar communisten-jacht dat ze die na dit gerucht-makende begin maar spoedig gestaakt heeft. Zoodra de arrestaties en terugzending bekend werden brak de critiek los. In het land zelf nam men een blad voor den mond, maar de buitenlandische pers sprak van honderden gearresteerden en critiseerde scherp de hulp door Bin Sa'oud verleend aan een Westersche Koloniale Mo-gendheid om de vrijheidsbeweging van een onderworpen Konings-daansch volk tegen te gaan. Zelfs telegrafisch werd bij den Ko-ning geprotesteerd, o.a. door de studenten van de Azhar in Cairo. Het bleek nu dat de Regeering wat ondoordacht gehandeld had in het verlangen om vooral aan de Engelsche-en onze Regeering te toonen haar goede wil om communistische actie in Mekka tegen te gaan. Ze meende zich niet anders uit de moeilijkheid te kun-nen redden dan door te publiceeren dat geen uitlevering op ver-zoek van onze Regeering had plaats gehad, en dat de betrokkenen niet verwijderd waren om wat ze in Nederl. Indie mochten misdään hebben, maar dat ontdekt was dat ze in Mekka zich georganiseerd hadden met het doel de rust en orde in dit land te verstoren. Daarop had de Regeering uit eigen iniatief de arrestatie en wegzending geboden en had ze tot de Holl. Regeering het verzoek gericht voortaan te willen voorkomen dat misdadigers uit haar gebied naar het Heilige Land zouden kunnen gaan. Daarmee was het incident geëindigd. Verder is weinig medewerking verleend om door de Indische autoriteiten gezochte individuen te arrestee-ren.

In mijn brief ^{aan den Gg.} dd. 29/12-27 No: 1554/129 heb ik uiteen gezet wat naar mijn meening de houding van dit Consulaat moet zijn in de hierboven besproken kwestie. De uitlevering van de acht heeft het werk van den Heer Prawiradinata na de hadj, onder de Azhar-studenten te Cairo zeer bemoeilijkt. Het contact tusschen Vice Consulaat te Mekka en de ontwikkelde jongeren in de Djawi-kolonie heeft erdoor geleden. Het niet te onder-schatten voordeelige gevolg van deze gerucht-makende uitleve-ring is geweest dat heel de Moslimsche wereld ineens wist dat

Mekka geen veilige plaats is voor de actie die in de Koloniën het gezag van de Westerschen overheerscher wil ondermijnen. Daarom kan onze Regeering Bin Sa'oud voor die daad dankbaar zijn, terwijl erkend worde dat een tweede dergelijke daad niet weer gevraagd dient te worden. Terwille van zijn moeilijke positie als beheerscher van Het Heilige Land der Mohammedanen ware in het vervolg op andere wijze eventueele communistische actie te Mekka tegen te gaan.

Bij de regeling van de Ned. Indische bedevaart werd verder goede medewerking van de plaatselijke autoriteiten ondervonden. Het werk aan dit Consulaat werd door de aanwezigheid van deze krachtige regeering zeer vergemakkelijkt. Zoo werden bij het verloren gaan van pelgrimsbagage de sjeiche of de karavaanvoerders of de gildenmeesters der havenkoelies daarvoor persoonlijk aansprakelijk gesteld en tot schade vergoeding veroordeeld.

Zoo was de afvoer der pelgrims ná de hadj uitstekend geregeld. De Regeering liet uit Mekka niet meer pelgrims vertrekken dan het aantal waarvoor Djeddah huisvesting en drinkwater had. Daardoor kwam het kampeeren op straten en pleinen en de daarmee samengaande vervuiling en openbare ellende, niet voor. Daardoor kon dit Consulaat regelmatig rustig doorwerken zonder weke~~l~~ang belegerd te zijn door om het Consulaat kampeerende pelgrims. Uit Mekka vertrokken niet alleen de getallen die mij in verband met de verwachte schepen aanvroegen, maar er kon ook een verdeeling gemaakt worden tusschen pelgrims die voor Sumatra's Westkust Of Oostkust of Java en verder bestemd waren. Dat bespaart de scheepvaart-mij en de pelgrims moeite, geld en tijd doordat de reizigers rechte streeks naar hun bestemmingsplaats vervoerd worden.

De medewerking van de regeering werd verder ondervonden bij de pogingen van rapporteur om een beter gebouw voor het Holl. Consulaat te vinden. De Gouverneur van Djeddah beloofde mij, als alle andere middelen faalden, een nieuw gebouw voor ons te zullen zetten. Alle mij bekende mogelijkheden

heb ik geprobeerd in verslagjaar, ze zijn alle op teleurstellingen uitgelopen. De Gouverneur heeft toen woord gehouden en de Koning heeft hem een stuk ^{bouw-grond} ~~grainigugukan~~ ten geschenke ^{gegeven} gelegen tusschen ons Consulaat en het Engelsche. Thans wordt nog slechts gewacht op de beslissing van Uwe Excellentie om met de bouw te kunnen beginnen.

Ook tegenover andere Hollanders te Djeddah was de houding dezer Regeering sympathiek. De Ned. Handel Mij. is de eerste en eenige Bank-instelling die t o t nu toe vergunning ~~aan~~ kreeg een kantoor te Djeddah te openen. Allerlei teere kwesties deden zich in dit eerste bankjaar voor in dit land waar de Sjar'geldt als richtsnoer en grondwet, doch alle moelijkheden konden uit den weg geruimd worden.

De Regeering zelf gebruikt onze Holl. Bank voor haar betalingen in het Buitenland. Ook heeft ze eens al een flink bedrag bij de Bank opgenomen, dat terugbetaald is met douanerechten.

De Holl. firma, tevens scheepsagent van de Trio en Holt heeft voorspoedig haar zaken kunnen doen en heeft menige auto en delcolight-motor aan den Koning mogen leveren.

Ten slotte werd aan onze Regeering na het bedevaartseizoen het vereerende verzoek gedaan hare tusschenkomst te willen verleenen voor de uitzending van een Holl. bacterioloog die de bacteriologische dienst in de Hedjaz zou moeten organiseeren. Verder werden 2 Indische artsen gevraagd voor de Algemeene dienst. Dr. Vander Hoog heeft zich als bacterioloog beschikbaar gesteld. Verder werd één Indisch arts door de Indische Regeering toegezegd.

Het Sanitaire vraagstuk.

Vanaf 1 Januari '27 werkte de overeenkomst die in Juni '26 te Parijs werd gesloten tusschen Engeland en Nederland, betreffende de quarantaine te Kamaran. Voortaan wordt het quarantaine station aldaar door Engeland en Nederland gezamenlijk gedreven. Voor de gang van zaken op Kamaran mogen belangstellenden worden verwezen naar het door den Holl. arts Dr. Ziesel aldaar aan den Chef der Dienst van de Volksgezond-

19

19

heid uitgebrachte rapport over dit seizoen. Voor onze scheepvaart en onze pelgrims was de overeenkomst een groote vooruitgang. Geen pelgrims van de Hollandsche schepen behoefden te landen; het oponthoud te Kamaran bedroeg gewoonlijk slechts enkele uren.

De Bedevaart.

De schryver van het vorige bedevaartverslag heeft juist gezien, toen hy schreef: "Persoonlyk ben ik geneigd aan te nemen dat het aantal pelgrims weer snel zal toenemen in de volgende jaren." Na een zeer slap seizoen '26 is gekomen het grootste tot nog toe bekende. Werden in het vorige seizoen 3316 passen geregisteerd^r, ditmaal waren het er 46699. Het hoogst bereikte aantal ad. 36488 in het recordjaar '24 werd dus met ruim 10000 overschreden.

Enkele duidelyk aanwysbare factoren hebben meegewerkt om dit groote aantal te bereiken.

Ten eerste hebben de bedevaartgangers van '26 verteld van de volmaakte veiligheid en orde die heerschten in het Heilige Land onder het ook in Nederl. Indie zoo zeer belasterde nieuwe Wahabieten-regime. Uit de voorafgegane jaren was een groote stock van Candidaat Hadji's aanwezig die wachtten op de eerstkomende gunstige gelegenheid om de pelgrimstocht te doen.

Ten tweede was de economische toestand in heel Nederl. Indie gunstig. In de gebieden der bevolkings-rubber-cultuur was die buitengewoon. Uit de gewestelyke cyfers blykt zulks duidelyk. Uit Palembang werden 7281 passen geregistreerd, uit Djambi 2419, Oostkust van Sumatra 1597, Riouw en Onderhoorigheden 1071, Westerafdeeling van Borneo 2241, Zuider en Oosterafdeeling van Borneo 6033.

Deze rubberstreken die grootendeels hun product naar Singapore plegen af te voeren hebben ook hun pelgrims over die plaats de reis doen maken, wat straks zal blyken by een beschouwing over het vervoer van de pelgrims.

Ten derde hebben de woelingen in November '26 op West Java en in Januari 1927 op de Westkust van Sumatra, veroorzaakt dat uit

die streken velen de hadj gingen doen. Uit de Preanger "egentschap-
pen alleen werden 5668 passen geregistreerd, en van Sumatra's west-
kust 4351. In beide gebieden waren in de opstandtyd vele verontruste
mensen. De opstandelingen dwongen door bangmakery velen om zich
onder hun vaan te scharen. Met vreezen en beven is dat vaak gedaan
en met evenveel angst is dat vaak geweigerd. De eersten waren bang
voor bestraffing door het bestuur toen de opstand mislukt was, de an-
deren vreesden de wraak van hun teleurgestelde landgenooten. Het doen
van de hadj is het klassieke middel om zich aan onaangenaamheden,
vooral die komende van den kant van den bestuurder, te onttrekken.
Dat onder deze pelgrims ook echte verzetstypen waren die hoopten
in Mekka een nieuw centrum van actie te kunnen vestigen zal uit
het volgende blyken.

Aan dit Consulaat zyn nog uitgereikt 215 nieuwe passen.
hiervan waren er 181 aan hen die uit Nederl. Indie kwamen zonder pas
12 passen werden uitgereikt aan pelgrims die meer dan een jaar te
Mekka geweest waren; 21 aan hen die kwamen uit Engelsche koloniën;
1 aan een paranakan Arabier.

Uit Nederl. Indie kwamen 1606 kinderen met eigen passen
aan, op dit Consulaat werden nog drie zulke passen uitgereikt. Uit
Nederl. Indie kwamen aan 14200 vrouwen en 32499 ^{mannen} houders van pas-
poorten. Op dit Consulaat werden uitgereikt 31 paspoorten aan vrou-
wen en 184 aan mannen.

2613 uit Nederl. Indie aangekomen pelgrims waren reeds
hadji, 54 kregen een paspoort op dit Consulaat. Op passen van ande-
ren zyn 5711 kinderen vermeld. Het totaal aantal pelgrims dat in
dit seizoen de hadj deed bedraagt dus 46699 en 5711 = 52410.

Bovenstaande cyfers zyn uit een oogpunt van administra-
tie gunstig. Niet alleen wordt het regel dat vrywel alle pelgrims
van goede papieren voorzien zyn, maar byna allen komen zich ook ty-
dig op dit Consulaat aanmelden. Vooral dank zy het Vice Consulaat
in Mekka en de in de algemeene waardeering stygende ^{ende} medische-dienst.
tak van het Consulaat, wordt de sympathie voor deze instelling groo-
ter. Daar komt ook by de geheime vrees die de meeste pelgrims toch

21.

nog hebben voor de beruchte Ichwan, die het Nederl. paspoort als een beveiliging tegen die halve wilden, doet waardeeren. Voor een goede controle van de aankomende pelgrims is de medewerking van de wakil-sjeichs te Djeddah van het eerste belang. Wanneer nu nalatige pelgrims ontdekt werden, werd steeds nagegaan wie hun wakil-sjeichs was. Deze kreeg op het Consulaat dan een flinke terechtwijzing en by herhaling een zware boete. D.w.z. de pelgrims werden beboet, maar hem werd uitgelegd dat hy de eigenlyke schuldige was en dat hy die boeten dus behoorde te betalen. Dat werd graag gedaan als daar tegenover de belofte gedaan werd dat de zaak niet aan de plaatselyke regeering gerapporteerd zou worden.

Gezondheidstoestand der pelgrims.

Beleefde verwijzing naar het medische jaarverslag van den Consulaats-arts, Uwe Excellentie aangeboden by dz. brief dd. 15 Januari jl. No: 94/18.

Aan het vice Consulaat te Mekka en het Consulaat te Djeddah zyn totaal 3409 aangiften van overlyden gedaan. Dit getal geeft aan het aantal overledenen op de heenreis en tydens het verblyf in het Heilige Land tot aan de inscheping te Djeddah. De sterfte cyfers op de terugreis naar Indie zyn hier niet bekend geworden.

Waar uit de statistieken blijkt dat met een sterfte van 10 % gerekend moet worden, is dit totaal voor dit seizoen gunstig.

Voor opgave van de sterfte aan boord op de heenreis moge verwezen worden naar byl. waarin alle gegevens omtrent het vervoer over zee te vinden ix. zyn.

By vergelyking blijkt dat de Stoomvaart by Oceaan (de Hollak van de Blue Funnel) als van ouds de gunstigste cyfers heeft. (gemiddeld 1,93 %). Menazee heeft als naar gewoonte de slechtste (5.62 % by het rechtstreeksche vervoer van Java en 3.30 % by het vervoer van Singapore).

De Nederland heeft een gemiddelde van 4.62 % en de Lloyd 3.55%. Het vervoer in de beneden tusschendecken, waardoor het aantal per schip grooter is en de ruimte aan dek per man kleiner, schynt hiervan de oorzaak te zyn.

Vervoer der pelgrims zie byl: 6.

De Maatschappij Nederland heeft met 12 schepen totaal 12993 pelgrims vervoerd.

De Lloyd met 10 schepen 12097. De Oceaan met 11 schepen 9284. Nemazee met 2 schepen 2138.

De aanvoer van Nederl. Indische pelgrims via Singapore is dit jaar byzonder groot geweest, bedroeg nl. 15898. Dit komt doordat zooveel pelgrims van Sumatra en Borneo de hadj deden. Hun natuurlyke afvoerhaven is Singapore. Ze verkeerden bovendien nog in de meening dat ze evenals vorige jaren hier zonder paspoorten zouden kunnen vertrekken. Dat is intusschen vrywel uitgesloten. Volgens afspraak heeft de administratie te Singapore iets ingesteld dat gaat lyken op paspoorten-controle. De uitgifte van paspoorten gaat echter nog zeer slordig. Niet alleen werden aan Nederl. Onderdanen zonder veel navraag Engelsche paspoorten verstrekt, maar die verstrekking scheen ook te kunnen geschieden zonder dat de aanvrager tegenwoordig behoefde te zyn. Gevolg daarvan was dat sjeichs de paspoorten gingen halen en de pelgrims daarvoor f. 12-f. 15 per paspoort betaalden. Naar ik meen was de prys één Singapore-dollar. De winst zal wel verdeeld zyn tusschen sjeichs en paspoort beambte. Te Djeddah aangekomen bleek dan vaak dat de houder ten onrechte in het bezit was van een Eng. paspoort. Het werd door de Malay-pilgrim-officer dan ingenomen en verscheurd. De Engelsche Chef van de pilgrim-dienst in de Malay-states passeerde in dit seizoen Djeddah. Ik had gelegenheid met hem myn bezwaren tegen het Singapore-systeem te bespreken. De Heer ^{Hamilton} Harrison antwoordde my dat hy van plan was veel naar Ned. Indisch voorbeeld te reorganiseeren. Daarvoor had hy ook reeds een dienstreis naar Java gemaakt en daar o.a. het vertrek van Nederl. Indische pelgrims bygewoond. Nu wy hier op verzoek van de Singapore-autoriteiten alle tickets van via die plaats aankomende pelgrims innemen, mogen we als tegen prestatie een betere controle te Singapore verwachten.

De Nederl. Indische pelgrims die over Singapore gereisd zyn hebben daar in geen enkel opzicht plezier van gehad. De aanvragen om vervoer te Singapore waren zóó vele dat het meereendeel van

onze pelgrims maanden lang heeft moeten wachten. En is daar niet ingericht op het herbergen van zoveel pelgrims wat in Bombay wel het geval is. In krotten en hutten en in de open lucht hebben de pelgrims daar het grootste deel hun reisgeld moeten opmaken. Ze schaamden zich om onverrichtersake terug te keeren en kwamen plotsak in de Hadjaz aan.

Via Bombay reisden 27 via Suco 9 pelgrims.

Nemasee deed voor het eerst sedert zijn strafperiode weer mee aan het pelgrim-vervoer van Java. Hy bleek weinig te hebben geleerd. Vóór de schepen op Java-pelgrims mochten opmaken moesten groote reparaties gedaan worden. Ze vertrokken daardoor ver over de vastgestelde tyd en de pelgrims had en aan boord of in loodsen aan de wal een onaangename wachtyd door te brengen. By het terugvervoer bleef hy ook weer in gebreke. Door onverwachte avery konden de laatste pelgrims niet binnen de wettelyke termijn van 50 dagen na de hadj afgehaald worden. Na machtiging van den Gg. werd uitstel verleend. Een sloette vertrok de laatste Nemasee-boet later dan de toegestane datum en met één dokter te weinig aan boord.

Batavia is de plaats en krachtig tegen Nemasee op te treden. Maar heeft men de beschikking over het gestelde deposito en dan daar staat men vry tegenover den Agent. Te Hjedjah is dat niet het geval. Maar heeft men het onaangename verschynsel dat de Gouverneur van de stad Agent is van Nemasee. Een goede verhouding met den Gouverneur van Hjedjah voor dit Consulaat van het grootste belang. Het gelijke hebben we met hem contact, hy staat byzonder goed by den Koning aangeschreven. Onze verhouding is uitstekend en daaraan is voor een groot deel te danken dat in dit ongekend drukke seizoen ^{in werk} aangenaam en vlug kon gedaan worden. Zoo mogelijk moet voorkomen worden dat dooër Nemasee deze goede samenwerking bedorven wordt. Tot nog toe is dit gelukt, al is daardoor wellicht de schyn van slappheid in ons optreden by de autoriteiten op Java gewekt.

In het heilige land.

De algemeen heerschende veiligheid en orde kwamen allen pelgrims ten goede en werden algemeen gedardeerd. Daar tegenover stond dat de heffingen door de Regering van de pelgrims gedaan weer toenamen. Over de vryheid van godsdienst en persoon kon niet geklaagd

worden. Behalve het bidden by graven en het roeken op straat konden deze pelgrims hun gewone gang gaan. Het aantal van alle pelgrims (zie bylage.....) was zoo overvloedig groot dat alle groepen in de hejaz volop konden verdienan. Het autotransport van pelgrims nam flink toe en werd toch niet als ernstige concurrentie door de kameelvoerders gevoeld. De tochten naar Medina verliepen zonder moeilijkheden. Het autoverkeer daarheen was nog gering, de weg was nog niet voldoende getraceerd, en voorbereid, daarom moesten zware eischen gesteld worden van ryden in convoi, meevoeren van water en van een reserve auto met banden en onderdeelen.

Mohammedia palerina.

Uit politiek oogpunt was van groot belang het feit dat August Salim de intellectuele leider van de party Sarekat Islam, die hij trachtte te doen. Het heste dat hy kwam als afgevaardigde van der Nederlandsch Indische Mohammedanen naar het van Islam-congres, dat te Mekka als voortzetting van dat van '26 gehouden diende te worden. Het geld noodig voor de afvaardiging werd door de leden der vereeniging niet opgebracht. Salim kwam daardoor te laat en zonder het aandeel der Nederlandsch Indische Moslims in de kosten van het Congres. Hoogst waarschijnlijk heeft de heer Salim wel tydig gezonden dat het congres niet zou doorgaan, slechts Nederland had een afgevaardigde gezonden en een Britsch Indische groep. Toch achtte hy het van belang naar Mekka te komen en daar samen met den mos en Britsch Indier een poging tot hervorming van het congres te doen. Het spoel als goedkeuring en onder controle van den Koning werden verscheiden de vergaderingen gehouden en besloten te trachten een congres te vormen, waarin niet afgevaardigden van Mohammedaansche Regeringen zouden zitten doch slechts afgevaardigden van vrye particuliere organisaties van Mohammedanen. verder werden besprekingen gevoerd over de verbetering van het ^{peil} van het onderwijs in Mekka. Een ^{bestaande} school werd gereorganiseerd, het aantal leerlingen vooral van Nederl. Indisch-origine nam tydelyk toe, maar ook dit was geen blijvend werk. Kort na Salims vertrek zakte de school terug tot zijn oude peil. Ook de congres-reorganisatie plannen liepen op niets uit. Het enig belang is echter geweest dat Salim gedaan heeft ter versterking van de vereenigde maaitie van de Djawi. De leidende twee onse

der de boekminers heeft hij geïnspireerd en op den Koning moet hij indruk gemaakt hebben. Salim was wel de man om hier namens de moezims van Nederlandsch-Indië op te treden. De jaren als Secretaris Drogman aan dit Consulaat doorgebracht hebben hem gelegenheid gegeven dze Arabische taal goed te leeren en de toestanden van dit land in hun historisch verband te leeren kennen. Hij behoeftde geen tijd te verkwisten om zich te oriënteren, hij was van geen wazschen personen afhankelijk doch ging rechtstreeks af op een van te voren vastgesteld doel. Plannen om nauwere aansluiting bij de Russische Mohammedanen te zoeken zijn niet bewezen. Wel viel op het intieme contact met den Russische - Congresafgevaardigde, maar Salim ging niet via Moskou naar huis. Na zijn thuiskomst bleek het hem wel eenige moeite te kosten in het loyale spoor terug te keeren. Een lijst van aanzienlijke pelgrims die de hadj deden gaat hierbij als lijst bijl. G.

Het retourreiszen.

De dank zij de medewerking van de Hedjazische Regering verliep alles regelmatig en vlug. Een uitstekende indruk maakte het dat bij aankomst der eerste pelgrims te Djeddah 5 Hollandische schepen in de haven liggen te wachten. Uit Sokka mochten niet meer pelgrims vertrekken dan Djeddah kon herbergen en van drinkwater voorzien. Daardoor is dit maal geen sprake geweest van het weken lang kampeeren van duizenden in de straten en op de pleinen van Djeddah. De vervuiling, ellende, stank en ziekten die daarvan het gevolg plichten te zijn, werden ons in hoofdzaak gespaard.

Gedurende het geheele seizoen kwamen pokken voor onder onze pelgrims. Bij het embarkeren hadden de scheepartsen de taak patienten te wesen. Deze werden dan opgenomen in het stadshospitaal waar ze door onze Consulaats-arte behandeld werden.

De afscheep had regelmatig plaats zooals uit bijl. E. . . moze blijken.

De Hollandische Maatschappijen waren op tijd klaar. Komende natuurlijk niet. Na machtiging der Indische Regering werd twee weken uitstel verleent. Dit uitstel groeide nog tot bijna 3 weken aan.

Een ernstige typhus aanval verplichtte my Djeddah te verlaten vóór het vertrek van het laatste "emazee-confooi".

De Djawikolonie te Mekka.

In dit jaar is weer een flinke Djawi-kolonie te Mekka ontstaantydens de binnenlandsche oorlog was die vrywel geheel verdwenen. Verleden jaar kwamen minder dan 4000 pelgrims en hiervan bleven slechts weinigen achter om de Djawi-kolonie weer op te richten.

Na dit seizoen echter zyn volgens de paspoort-registratie na aftrak der overledenen 5183 Nederl. Indische pelgrims in de Hedjaz achtergebleven. De drukte door het abnormaal hooge aantal pelgrims was dit jaar zoo groot dat pas maanden na afloop van het seizoen aan registratie dier Moekiemers gedacht zal kunnen worden. Onder hen zyn enkele invloedryke godsdienstleeraars, vertegenwoordigers van de verschillende belangryke stroomingen onder de Moslims in Nederl. Indie. Mohammadijah is vertegenwoordigd, zo^{wel als} ook de moderne door de Manar beïnvloede groep, de pro-Sahhabi-Irsjad groep ~~zoewel~~ als de orthodoxe oelama's.

Sommige leeraren vullen hun godsdienst onderricht met wereldsche wetenschap aan. Voor zoover my bekend is xdat voor Mekka een nieuwigheid. Het vraagstuk van het onderwijs genoten door onze onderdanen te Mekka lykt my van groot belang. ik droeg den Vice Consul op gegevens daarover te verzamelen.

Contact met Egypte en Palestina blijft bestaan. Het zyn vooral jongeren die hun hadj willen complete ren door nog naar Jeruzalem, Damascus en Cairo te gaan. Enkelien gingen ook weer naar de Azhar om daar te studeeren. Het blijft van belang met de Indonesische studenten daar zooveel mogelyk contact te houden. De regelmatige correspondentie tusschen ons Gezantschap te Cairo en dit Consulaat en het persoonlijk contact eens per jaar op myn doorreis naar Djeddah moeten dit bevorderen.

De heer Prawira ging na zyn aftreden als Vice Consul naar Cairo om studie te maken van de omstandigheden der Indonesische studenten aldaar. De ervaringen daerby opgedaan zyn aergelegd xz in zyn rapport aan Uwe Excellentie de 10 September '27.

wachtte hij de oningenome verrassing dat de Arabische schrijver Mohamed Sadiq in verband met een kastekort in de Consulaatskas in voor - arrest sat. - De Heer Prawira had voldoende redenen om den schrijver te verdienken, en verzocht zijn arrestatie aan de Staatso-lijke Regeering, hopende daardoor een bekentenis uit te lokken. Dit lukte niet. Ik onderzocht de zaak en vond geen voldoende gege-vens om het schuldig uit te spreken. Mohamed Sadiq heeft dit Con-sulaat ruim 7 jaren trouw gediend. Het is jammer dat het zóó niet eindigen; de verhouding tot den Vice - Consul was zóó slecht geworden dat handhaving in den dienst ^{on} mogelijk was. De Vice - Consul erkende zijn tekort aan nauwgezetheid in de zorg voor de kas en had vóór mijn terugkeer het tekort uit eigen middelen reeds aangekuiverd. Mohamed Sadiq werd vervangen door Mohamed Ali Abdoeh die een veel bekwaamer en geschikter werkkraakt bleek te zijn.

In Mei kwam de Heer Salzenon van zijn in Europa doorgerucht verlof terug. Hij nam het Vice - Consulaat van den Heer Prawira over, die na nog de hadj gedaan te hebben via Cairo naar Java terugging. De Koning zond hem door mijn tusschenkomst een gouden horloge en een Bedouinmantel na, vergezeld van een zeer waardeerende brief. Financieele administratie is de kracht van den Heer Prawira niet. Hij heeft echter in bijzonderen mate de gave om met menschen om te gaan. Niet de Arabier over het algemeen neer op de Javanen, de Heer Prawira wist zich te doen gelden en dat op een aangename manier. Hij had de moeilijke taak om een positie te veroveren voor ons Vice - Consulaat in een omgeving waar men niet moest hebben van die nieuwig-heid. ons Vice - Consulaat is in theorie niet erkent maar praktisch heeft het een plaats van beteekenis en wordt het zoodanig in regeerings-als in pelgrims kringen erkent. Die hoofd - opdracht heeft de Heer Prawira uitstekend volbracht.

De Heer Salzenon heeft een geheel andere taak en andere kwaliteiten. Hij zal het Vice - Consulaat vooral onder de pelgrims in-viceel moeten verschaffen. In de tegenwoordige tijd is dat zeker niet gemakkelijk.

Zijn

Zijn plaats als Secretaris werd ingenomen door den heer
 Moesin Isander, oud - onderwijzer bij het Holl. Ind. onderwijs.
 In de toekomst zal wel getracht moeten worden een gunstiger voor-
 bereiding voor het werk van Secretaris en vice - Consul te zoeken,
 doch de heer Moesin doet al s'n best zijn verleden te vergeten en
 zich voor een geheel andere toekomst voor te bereiden. Welijk met de
 nieuwe Secretaris kwam hier aan de Soeginesche schrijver Jarodja,
 die nitstekend voldoet.

Verder hadden geen mutaties in het personeel plaats.
 Voor allen was het een buitengewoon zwaar jaar. Het opgewektheid
 zijn de lange oververktijden zonder extra - beleening gepresteerd.
 Senige malen is zelfs in ploegen snachts doorgebracht. De op 1 Janu-
 ari 1937 ingevoerde nieuwe tractementeregeling was een algemeene
 teleurstelling. Inafwachting van de daling der abnormaal hooge
 levensstandaard is nog geen algemeene verhooging voorgesteld.
 pogingen om een beter en waardiger onderdak voor het Consulaat te
 verkrijgen zijn in dit seizoen nog niet gelukt, we hebben echter
 de beste verwachtingen voor den toekomst.

Afgesloten te Djeddah, den 27 April 1938.

De Consul,

D. V. d. Clew